

In memoriam: Cesare Vasoli (1924-2013)

Banić-Pajnić, Erna

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2013, 39, 375 - 378**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:802198>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

In memoriam: Cesare Vasoli (1924–2013)

Godina 1979. naročito je značajna za istraživanje starije hrvatske filozofije. Te je godine naime objavljen prijevod s latinskog na hrvatski najznačajnijeg djela Frane Petrića *Nova sveopća filozofija* u izdanju Sveučilišne naklade Liber. Tim je povodom na Cresu održan prvi međunarodni simpozij posvećen Petriću, najznatnijem predstavniku starije hrvatske filozofije. Profesor Vladimir Filipović, koji je organizirao simpozij, uspio je tom prilikom okupiti doista tada u svijetu najrenomiranije istraživače renesansne filozofije. Među njima je bio i tada već u Europi iznimno cijenjeni poznavatelj filozofije humanizma i renesanse profesor Cesare Vasoli iz Firenze, koji je na spomenutom skupu održao izlaganje pod naslovom »Frane Petrić i hermetička tradicija« objavljen u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 5 (1979).

Sredinom travnja, točnije 16. travnja 2013, stigla je iz Firenze vijest da je Cesare Vasoli preminuo. Umro je u Firenci, svome rodnome gradu, u kojemu je proveo veći dio života, u dobi od 89 godina, o čemu se izvijestili gotovo svi talijanski mediji.

Vasoli, rođen 12. siječnja 1924, doktorirao je na Sveučilištu u Firenci 1947. godine tezom *Nietzsche i suvremena kriza morala* koju nikad nije objavio. Mentor mu je bio poznati istraživač filozofije humanizma i renesanse, koji je o tome napisao nekoliko značajnih knjiga i koji je čitav niz talijanskih povjesničara filozofije usmjerio k specifičnom načinu izučavanja renesansne filozofije, Eugenio Garin. Krug istraživača renesansne filozofije oko Garina uspostavio je usku suradnju s mnogobrojnim europskim institucijama srodnog područja istraživanja, ali i sličnog opredjeljenja u studiju renesanse, napose s Warburg Institutom u Londonu.

Cesare Vasoli, koji je 1962. postao redoviti profesor srednjovjekovne filozofije, predavao je filozofiju u Cagliariju, Bariju i Genovi. U Firenci je predavao moralnu filozofiju, povijest filozofije i povijest renesansne filozofije. Bio je emeritirani profesor na katedri za filozofiju Sveučilišta u Firenci, predsjednik Nacionalnog instituta za renesansne studije od 1988. do 1996, a kasnije počasni savjetnik istog instituta, član tridesetak akademija što u Italiji, što u drugim europskim zemljama, između ostalog i akademije *dei Lincei* od 1988. Bio je i počasni doktor pariške Sorbonne te Centra za više studije renesanse Sveučilišta u Toursu.

Vrlo je teško iz opsežnog popisa njegovih djela izdvojiti ona najznačajnija, no možda bi to ipak bila djela: *Umanesimo e rinascimento* (1969), *La filosofia moderna dal Quattrocento al Seicento* (1976), *Immagini umanistiche* (1983), *Filosofia e religione nella cultura del Rinascimento* (1988), *Studi sulla cultura del Rinascimento* (1968), *Civitas mundi. Studi sulla cultura del Cinquecento* (1996), *Quasi sit Deus. Studi su Marsilio Ficino* (1999), *Le filosofie del Rinascimento* (2002), *L'enciclopedismo del Seicento. In appendice Commenio e la tradizione enciclopedica del suo tempo* (2006) te *Ficino, Savonarola, Machiavelli* (2007).

Za istraživanje hrvatske filozofije od posebnog su značenja ova njegova djela: *Profezia e ragione. Studi sulla cultura del Cinquecento e del Seicento* (1974), *Magia e scienza nella cultura umanistica* (1976), *I miti e gli astri* (1977) te *Francesco Patrizi da Cherso* (1989). U tim je djelima Vasoli naime napisao studije o značajnim hrvatskim filozofima, poput Frane Petrića (u navedenoj knjizi i u mnogim člancima), Jurja Dragišića (članak »Notizie su Giorgio Benigno Salviati /Juraj Dragišić/« i članak »Giorgio Benigno Salviati e la tensione profetica di fine '400«, objavljen u časopisu *Rinascimento* 29 (1989), Andrije Dudića (u *I miti e gli astri* uvrštava članak »Andreas Dudith-Sbardellati e il suo tempo«) te Giulia Camilla Delminia, o kome u istoj knjizi piše dva članka: »Su uno scritto religioso di Giulio Camillo Delminio« i »Noterelle intorno a Giulio Camillo Delminio«.

Vasoli se u svojim djelima zalagao za jednu novu historiografiju renesanse, za jedan novi pristup istraživanju renesansne misli, drugačiji od dotadašnjeg što ga je inicirao Jacob Burckhardt. Slijedeći novu paradigmu, napisao je čitav niz značajnih radova o nekim, do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća uglavnom marginaliziranim temama renesansne filozofije. Zaokupljalo ga je napose pitanje uloge hermetičko-kaldejske tradicije u okviru renesansnog novoplatonizma, značenje i uloga magijsko-astrološki-profetičkog aspekta renesansne misli i prakse; pisao je o kabali kao značajnom segmentu humanističko-renesansne kulture, o umijeću pamćenja, o prvim enciklopedijskim pokušajima, o lulizmu. Bavio se pitanjem jedne univerzalne topike te, u vezi s problemom metode, začecima i pretpostavkama novovjekovne znanosti. U svemu tome evidentan je utjecaj njegova učitelja Eugenia Garina.

Iz naslova njegovih djela vidljivo je da ga je nadasve zanimala povijest filozofije koju je razumijevao kao povijest kulture i povijest ideja što se iščitava iz činjenice da je u tim naslovima naglasak češće na pojmu kulture negoli na samoj filozofiji. Osim zalaganja za izučavanje 'marginalnih' tema renesansne filozofije, temeljna odlika njegovih radova bila je interdisciplinarnost, što je u

skladu s onim usmjerenjem u istraživanju renesansne misli za koje se opredijelila grupa povjesničara filozofije okupljenih oko Garina. Tim se istraživanjima naime doživljaj zbilje određenog vremena i pojedinca te onaj *ambiente storico* u kojem su nastajala filozofska djela, a do kojega je Vasoliju bilo toliko stalo, nastoje rekonstruirati obuhvatnim uvidom u sva područja duha od umjetnosti, religije i literature do filozofije.

Tema koja ga trajno zaokuplja jest zapadnjačka civilizacija u svim njenim značajnijim aspektima, koje se civilizacije smatrao nasljednikom i sljedbenikom.

Zaokupljen trajno pitanjem odnosa filozofije i jezika, naročitu je pozornost u svojim istraživanjima posvećivao izrazito humanističkim disciplinama poput retorike, logike i dijalektike što će doći do izražaja napose u njegovu djelu *La dialettica e la retorica dell' Umanesimo. Invenzione e metodo nella cultura del XV e XVI secolo* objavljenom 1968. godine te u članku »La retorica e la dialettica umanistiche e le origini delle concezioni moderne del 'metodo'« (objavljenom u *Profezia e ragione* 1974. godine). Već je iz tih naslova vidljivo da ga je zaokupljalo i pitanje metode u 15. i 16. stoljeću, dakle u epohi 'na pragu' novovjekovlja. Velik je broj svojih tekstova posvetio napose razvoju logike u razdoblju humanizma i renesanse, zamjerajući piscima novijih povijesti logike što su logiku toga razdoblja naprosto 'preskakali', kao da se u logici između Ockhama i Leibniza nije ništa značajno dogodilo.

U svojim je tekstovima obradio čitav niz značajnih renesansnih mislilaca, uglavnom pripadnika novoplatoničkog usmjerenja poput Ficina, Pica, Bruna, Melanchthona, Francesca Giorgia Veneta, Petrića i drugih. U središtu su njegova interesa pritom religijsko-filozofijske teme, s tim da ga posebno intrigira pitanje novih religijskih koncepata u okviru reformatorskog pokreta. Jedna od posljednjih njegovih knjiga bila je *Ficino, Savonarola, Machiavelli*, objavljena 2007. godine.

Samozatajni mislilac koji je veći dio vremena provodio u Nacionalnoj knjižnici u Firenzi, na obali Arna, Vasoli je bio čovjek ogromne erudicije koju nikad nije javno demonstrirao osim u svojim knjigama (za života naime nije dao nijedan intervju medijima).

Predan minucioznim arhivskim istraživanjima, ponekad je više pozornosti posvećivao faktografiji negoli spekulaciji i produbljenim filozofijskim analizama, nastojeći upravo iz dokumenata iščitati 'duh vremena' ili karakter djela nekog filozofa. Trudeći se da ne upadne u zamke historiografskih predrasuda, predano je radio prije svega na izvorima što je smatrao garancijom znanstvenog poštenja. Upravo je nevjerojatna ustrajnost i preciznost kojom ponekad do najmanjeg detalja istražuje i iznosi arhivske podatke vezane uz određenoga

filozofa. To je onaj izuzetno koristan, ali mukotrpan posao za koji danas još vrlo malo istraživača ima sklonosti i volje, a koji je pretpostavka svakog ozbiljnijeg pokušaja da se dopre do izvornog mišljenja nekog mislioca ili epohe.

Odlaskom profesora Vasolija istraživanje renesansne filozofije i kulture izgubilo je jednog značajnog pregaoca. Mi pak u Hrvatskoj profesoru Vasoliju dugujemo zahvalnost zbog toga što je sebi svojstvenom znanstvenom akribičnošću istražio život i djela nekih naših filozofa, čime rezultati njegova rada ostaju trajno upisani u povijest istraživanja hrvatske filozofije.

Ovo sjećanje na Cesarea Vasolija završit ću riječima jednog njegovog bivšeg studenta i suradnika M. Bucciantija, koji u tekstu napisanom povodom Vasolijeve smrti piše: »Bio je jedan od posljednjih svjedoka jedne gotovo nestale vrste: one humanistā.« (*Era uno degli testimoni di una razza ormai estinta: quella degli umanisti.*)

Erna Banić-Pajnić